

Тыя, хто ўважліва сочыць за тэленавінамі, прыгадаюць сюжэт праграмы "Контур", які расказваў пра дзесяцігадовую мінскую школьніцу Лізавету Голікаву — чэмпіёнку Еўропы па выкананні ірландскіх танцаў.

Навучыцца гэтаму мастацтву можна ў Мінскім дзяржаўным Палацы дзяцей і моладзі. Яркае відовішча, вартае ўвагі захапленне, але... Сумна, што не было побач сюжэта пра не менш каштоўную спадчыну — беларускі народны танец.

Пакінуць леґапіс танца

Вольга ПАЎЛЮЧЭНКА,
фота Кастуся Дробава

У адным экзэмпляры

Пра захаванне беларускага танца дбаюць сёння зацікаўленыя энтузіясты. Адзін з такіх людзей — Мікола Козенка, выкладчык кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Аўтар ідэі, канцэпцыі, мастацкі і навуковы кіраўнік, сцэнарыст, рэжысёр-пастаноўшчык, этнахарэограф фестывалю "Берагіня" ў Акцябрскім, што на Гомельшчыне. Аўтар і ўкладальнік шматлікіх выданняў. Назавём некалькі з іх, што ўбачылі свет за апошнія два гады ў выдавецтве "Чатыры чвэрці": "Жыццё і лёс Адама Чопчыца" (да 90-годдзя з дня нараджэння заслужанага дзеяча культуры Беларусі), "У тэзаўрусе Беларусі" (да 80-годдзя Энгельса Даршэвіча, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі, доктара філасофскіх навук), "Беларускі народны танец: традыцыі і сучаснасць (Магілёўшчына)" Іх яднае скіраванасць на выяўленне і аднаўленне, папулярызаванне традыцыйнай мастацкай культуры, а дакладна — харэаграфічнай, музычнай, песеннай. Аб'ект увагі аўтара і тыя, хто спрычынены да гэтых відаў мастацтва, — унікальныя людзі Беларусі, навукоўцы, практыкі, складальнікі дапаможнікаў.

Амаль 700-старонкавы фаліант "Беларускі народны танец: традыцыі і сучаснасць (Магілёўшчына)", што абагульняе вынікі комплекснага даследавання (па-межжа XX — пачатку XXI стагоддзя) танцавальнай культуры рэгіёна Магілёўскага Падняпроўя, сёння існуе толькі ў адным экзэмпляры.

Погляд збоку

"Нашай краіне пашанцавала, — адзначае Мікола Козенка, — бо ёсць жывая традыцыя, жывы фальклор. Наша культура цікавіць даследчыкаў з іншых краін, якім не трэба тлумачыць неабходнасць вывучэння каранёвых, стыхійна склаўшыхся форм культуры, што існавалі тысячагоддзі і паспяхова выконвалі сваю галоўную функцыю — задавальненне фізічных і духоўных запатрабаванняў этнасу як біясацыяльнай сістэмы".

Фалькларысты даследуюць асобныя каранёвыя формы арганізацыі мыслення і паводзін, таму што многія элементы вясковага еўрапейскага культурнага ўвайшлі ў светапогляд і паводзіны гараджан і невынішчальныя з іх культуры, бо ахоўваюць псіхічнае і фізічнае здароўе чалавека, бароняць яго ад стрэсаў, адзіноты, канфліктаў з сабою і асяродкам. Перайманне традыцый, што прапануюць нешта карыснае для гістарычнага

восьмі і стратэгіі выжывання чалавечтвa ўвогуле, асабліва актуальнае сёння. Асэнсаванне спадчыны, пошук форм яе інтэграцыі ў сучаснасць патрабуе тэрміновых мер. Мікола Аляксеевіч пастаянна падкрэслівае: навідавоку імклівае затуханне шматвяковых традыцый народнай танцавальнай культуры, асабліва каранёвых, абрадавых форм, з кожным годам сыходзяць іх носьбіты. Народна-сцэнічны танец у аўтарскіх версіях губляе не толькі карані, але і лакальныя мастацкія прыкметы, дый у цэлым нацыянальную самабытнасць.

Па старонках фаліанта

У выданні зроблена спроба напісання гісторыі аматарскай харэаграфіі Магілёўшчыны (сярэдня XX — пачатак XXI стагоддзя). Упершыню ў друкаваных крыніцах разглядаюцца ўзоры класічнай народна-сцэнічнай харэаграфічнай спадчыны рэгіёна, прапануюцца ўрокі беларускага народнага сцэнічнага танца.

На старонках кнігі М. Козенкі — фрагменты відэа, пластычныя выявы, рэстаўрацыя гэтых складнікаў танца — карагодаў, танцаў, скокаў. Расшыфроўкі музыкі, матэрыялы, якія даюць уяўленне пра адметныя асаблівасці аўтэнтычнай мясцовай харэаграфіі, аматарскай народна-сцэнічнай танцавальнай творчасці, а таксама мастацтваў, блізкіх да харэаграфіі (інструментальная музыка і сцэнічны касцюм). Найвялікшая каштоўнасць у тым, што выданне багата ілюстравана фотаздымкамі, малюнкамі, графічнымі схемамі. Ёсць фотаздымкі 1950-х гадоў, на якіх носьбіты традыцый дэманструюць пластыку і рухі, адметныя для пэўнай вёскі.

У першым раздзеле "Народная спадчына" змяшчаюцца ўзоры карагодаў, танцаў, скокаў; сістэма комплексу танцавальнай лексікі, распрацаваная М. Козенкам (сістэма рухаў, крокаў, прытупаў, прысядкі, паставы галавы. Арнамент — малюнкi тых аўтэнтычных танцаў, якія пашчасціла зафіксаваць даследчыкам); найгрышы (музыка народных танцаў); агульная характарыстыка народных строяў Магілёўска-Падняпроўскага рэгіёна.

Раздзел "Аматарская творчасць" раскажа пра гісторыю і асобы твораў гэтай плыні культуры, харэографіі, якія стваралі асновы народнага сцэнічнага танца (Мікола Дудчанка, Валянціна Гаявая, Мамікон Кіракозаў, Анатоль Іваноў і шмат іншых).

Раздзел "Узоры класічнай беларускай народна-сцэнічнай спадчыны Магілёўшчыны" прысвечаны па-мастацку дасканалым разнажанравым сцэнічным творам.

Для аматарскіх калектываў мастацкай творчасці ў раздзеле "Урокі беларускага народна-сцэнічнага танца (экзэрсіс ля станка)" спецыяльна распрацаваныя практыкаванні. Да кожнага дадаецца музычны матэрыял. Узровень развіцця сцэнічнага харэаграфічнага мастацтва патрабуе сёння ад самадзейных калектываў не толькі змястоўнага і адметнага выбудаванага твора, але і прафесійнай падрыхтаванасці яго выканаўцаў. Толькі для гэтага раздзела зроблена 540 фотаздымкаў.

"Перад вамі вопыт аднаго балетмайстра Віктара Папова, які плённа выкладае. Але выкарыстоўвае і культуру іншых народаў. Бо нельга выконваць наш танец, не валодаючы пэўным культурным узроўнем".

Над першым томам гэтага выдання працаваў не вельмі вялікі калектыв: Ала Касінец — выкладчык Магілёўскага каледжа мастацтваў, Віктар Папоў — мастацкі кіраўнік заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь харэаграфічнага ансамбля "Рунь" Магілёўскага гарадскога цэнтра культуры, спецыялісты Магілёўскага абласнога цэнтра народнай творчасці Алена Цішкевіч, Святлана Рыбакова, Наталля Русіяян.

"Прапанова стварыць такое выданне з'явілася, калі мы пачалі працаваць над серыяй "Традыцыйная мастацкая культура беларусаў" (аўтар — Тамара Варфаламеева), — згадвае М. Козенка. — Шмат назапашанага матэрыялу, які не павінен застацца мёртвым. А яшчэ больш таго, што мы не паспелі запісаць — таму пакуль хапае работ і для нас, і для ўсіх, каго цікавіць беларуская народная культура. Плануем зрабіць серыю зборнікаў, у якіх павінен быць адлюстраваны лакальны рэгіянальны народны танец у шырокім аспекце". Як адзначае Мікола Аляксеевіч, гэта ўзор, паводле якога будуюць пабудаваны астатнія кнігі.

М. Козенка звяртаецца па дапамогу ва ўпраўленне культуры Магілёўскага аблвыканкама, у прыватнасці, да начальніка ўпраўлення Анатоля Сінкаўца, каб знайсці грошы і замовіць тыраж хоць 500 экзэмпляраў — забяспечыць аматарскія калектывы і бібліятэкі. Не пашкодзіць наяўнасць кнігі і ў бібліятэках ВНУ.

Пры ўмове, што лёс гэтага выдання будзе шчаслівым, ёсць надзея, што калінебудзь мода на беларускі народны танец, як сёння на ірландскі, ахопіць цэлы свет.